

NILS KEYLAND.

Född 28 mars 1867. Död 7 juli 1924.

Med stor bestörtning mottogo intendenten Keylands vänner och bekanta underrättelsen om hans plötsliga död den 7 sistlidne juli. Den seniga kraftiga mannens utseende förrådde ingen svaghet. Åldern var ej framskriden. Och man ville ju så gärna motse ännu många arbeten av hans hand. Detta hopp gick nu med ens om intet. Men den märkeliga mannens livsgärning manar oss att bevara hans minne.

Nils Keyland föddes i Bjurbäckens by i Mangskogs socken i Värmland d. 28 mars 1867. Föräldrarna voro hemmansägaren Nils Olsson och Stina Andersdotter. Sitt tillnamn Keyland antog han som student med anledning därav, att han på mödernets härstammade från den värmlandsfinska släkten Kailainen. Hans ansikte med de tämligen markerade kindknotorna, utvecklade käkarna och det mörklagda utseendet angav även genast för kännaren det finska ursprunget.

Föräldrahemmet var oansenligt, och familjen måste såsom dess fäder sedan uråldriga tider under försakelser kämpa hårda strider för sin torftiga utkomst i den karga vildmarken. Om inom släkten funnits studieduglighet vet man ej, men det är ganska troligt i betraktande av Keylands ovanligt rika utrustning. Av fäderna hade dock ingen varit i tillfälle att få studera.

Keyland var icke heller bestämd för studier, utan för rödjarens tunga arbete på de magra små åkrarna och vid de ensliga myrarna i den avlägsna finnskogen. Men hos denne stillsamme drömmande gosse funnos anlag, som till en början icke blott visade sig i en ovanlig snabbhet att lära utan även i en lika ovanlig drift att för-

Nils Keyland. Porträtt taget sista dagen han levde.

söka sig på allt möjligt, även sådant, som aldrig kunde falla andra in. Hans sinne var nämligen vaket för möjligheter, som andra aldrig kommo att tänka på.

Tidigt røjde han även stor fallenhet för att läsa. I hans barndom hade knappast någon av värmlandsfinsk börd gått studievägen

och därför kunde sådant icke heller komma i fråga för gossen i Bjurbäcken. Han fick nöja sig med vanlig folkskola, och konfirmationsundervisning erhöll han av socknens aktningssvärde komminister B. J. Varodell, och honom hade han alltid i kärt och vördat minne. Boken fick dock allt mera makt över honom, och omsider läto föräldrarna honom ehuru överårig komma till Arvika lägre elementarläroverk.

Där funnos vid den tiden särskilt två lärare, vilka voro utmärkta som sådana i fråga om att inpränta kunskaper med både boken och käppen: rektor J. G. S. Borgström och kollega C. H. Bågenholm. Båda voro stora hedersmän och i hög grad samvetsgranna och stränga pliktmänniskor, som städse visade sig synnerligen angelägna att bibringa pojkarna gedigna kunskaper — på det ena sättet eller det andra. Med K. hade de inga svårigheter. För hans del behövde de blott använda boken. Han hade först och främst snabb uppfattning, men såsom överårig ville han hava största möjliga utbyte av undervisningen för att kunna göra snabbaste framsteg. Det gjorde han även. Rektor Borgström var en synnerligen skicklig språkman, känd som författare till en svensk-tysk grammatik, som han använde i skolan. K. hade mycket lätt för språk, och under den korta tiden i Arvika läroverk inhämtade han tyska till den omfattning, att han utan synnerlig svårighet talade språket med läraren under lektionstimmar, ehuru själva uttalet ej var så särdeles mönstergillt. Men därmed var det den tiden icke så noga som nu. Borgström hade även vid K:s övergång till Karlstads läroverk yttrat: »Det är mycket sällan man har nöjet att träffa en så mångsidigt begåvad yngling som denne».

Höstterminen 1885 kom K. till Karlstads högre läroverk, där han hoppade över klasser, bland dem den nedre 7:e. I övre 7:e blevo vi klasskamrater. Hans mogenhet vid inträdet i Arvika skola gjorde, att han där genast kunde taga höga betyg utan att därför pluggläsa. I Karlstads läroverk gjorde han en snabb karriär, något för snabb för att han skulle kunna hinna få höga betyg. Han redde sig dock bra i klassen och var skicklig i sina stycken, men brydde sig ej om att vara någon betygsjägare. Alla ämnen intresserade honom, de matematiska mera och de levande språken mest. Vid studentskrivningen behövde latinare den tiden i levande språk göra blott *en* översättning, antingen till tyska eller franska. Keyland tog båda på samma tid.

Höstterminen 1888 inskrevs han som student vid Uppsala uni-

versitet och läste på filosofie kandidatexamen med nordiska och levande språk till huvudämnen. Även där skötte han sig utmärkt. De knappa tillgångarna från hemmet — en frukt av föräldrars och syskons ihärdiga strävan och kärleksfulla offervillighet — nödgade honom att leva indraget och påskynda studierna. Det gjorde han även med besked. Han kunde ligga stilla på sin soffa och läsa från morgon till kväll dag efter dag. Därvid rökte han strängt, och vid tiden för examen hade nog hälsan blivit något undergrävd. Nämda examen avlade han efter blott 4 terminers studier år 1890.

K. avsåg nu att bli elementarlärare i levande språk, men behövde därför driva språkstudier utrikes. Sådant är både lätt och roligt för den, som har pengar. Det hade ej K. Men han hade ett par starka armar och ett hurtigt mod, och sedan han skaffat sig respengar, for han till Amerika i avsikt att taga anställning som kroppsarbetare för att dels därunder praktiskt lära språket, dels skaffa medel till uppehälle vid någon högskola. Arbeta hade han fått lära sig hemma under barndomen och ferietiderna. Det kunde och det ville han även i Amerika, därmed ådagaläggande den oförskräckthet och rådighet, som hos allmogesonerna vanligen är en lycklig ärvd egenskap, men ofta på grund av deras små tillgångar och tvingande nödvändighet ännu mera en förvärvad.

K. var ej bortskämd eller kräsen, ej försagd eller rädd, varför han utan vidare tog det arbete, som stod till buds. Hans huvudsyfte var ju att lära språket, och allvaret i denna sin föresats ådagalade han därigenom, att han var färdig och villig att därför underkasta sig vad arbete som helst. En tid var han också sysselsatt som järnvägsarbetare. Därvid ägnade han dock all uppmärksamhet åt språket. Sedan han av förtjänsten sparat ett belopp, reste han till en högskola och studerade där så länge besparingen räckte. Så var han sysselsatt med kroppsarbete och studier alternativt. Sedan han inhämtat engelskan, sökte han arbete bland tyskar för att sålunda få tillfälle att fullständigt inhämta även deras språk, först under dagsverket, sedan vid någon högskola.

Genom ett dylikt studiesätt erhöll K. synnerligen gedigna kunskaper i både engelska och tyska och talade båda språken obehindrat. Och det var icke blott litteraturspråket han på detta sätt inhämtade vid läroverken och genom böcker, utan under sitt arbete vid järnvägarna fick han även grundliga och gedigna insikter i vanligt samtalsspråk och slangspråk, vadan han i språkligt avseende hade det bästa utbyte av sin vistelse i Amerika och vann en mång-

sidigare språkbehållning än om han i likhet med andra studenter endast drivit studier vid en högskola. Och detta sitt syfte vann han genom sina händers verk och utan att hava skuldsatt sig ett enda öre. — Frukten av hans strävan blev, att han slutligen själv erhöill plats som lärare vid Hope Academy i Moorhead, Minn., där han undervisade i bland annat latin och franska.

Men detta ständiga arbete och denna oavbrutna fysiska och psykiska ansträngning blevo för påfrestande även för hans ovanliga styrka. Slutligen dukade han under för sjukdom. Hans hälsa hade blivit totalt underminerad och han var nedbruten. Längre låg han svårt sjuk. Han hoppades dock på förbättring och tillfälle att kunna fortsätta studierna. Men förgäves. Då han nedstämd frågade läkaren, om ingen förbättring vore tänkbar, fick han det beskedet, att enda möjligheten därtill vore, om han kunde komma till hemlandet. I mycket medtaget tillstånd anträdde han år 1895 en äventyrlig hemresa.

I föräldrahemmet och hos där kvarboende syskon tillbragte han en lång konvalescenstid, därunder han just ingenting förmådde uträtta — en mycket påfrestande och nedstämmande tid för en mångfrestande person, som både behövde och ville göra sina kunskaper fruktbringande. Han nödgades att iakttaga så gott som fullständig överksamhet. Den kärleksfulla vård han åtnjöt av sina anhöriga och den tysta ron i den ensliga, undanskymda hembygden medförde dock en jämförelsevis snar förbättring och omsider fullständig hälsa.

Sedan han sålunda kryat till sig, var han en tid privatlärare eller informator i Göteborg och flerstädes till år 1898. Men då inträffar något, som kom att kasta alla hans förra planer för framtiden över ända och gav åt hans liv och verksamhet en helt ny riktning, den rätta och bästa.

Hos doktor Artur Hazelius hade K. nämligen av en gammal skol- och akademikamrat blivit rekommenderad till att för Nordiska Museets räkning anskaffa från Värmland, som dittills varit klen representat i nämnda museum, etnografiska föremål och särskilt resterna av den inom detta landskap allt mer utdöende finska kulturen.

Förut hade K. ej visat ringaste intresse för fornminnen eller etnografisk forskning. Alla förhållanden i den värmländska finnbbygden kände han ju väl till allt ifrån sin barndom, men sådant, som ungdomen känner, har den mindre intresse för. Och för sin dagliga, väl kända omgivning var K. naturligtvis i det hela lika

litet intresserad som alla andra äro det för sin. Förordet hos dr Hazelius avsåg ingalunda att draga K. från hans påtänkta lärarebana utan blott att bereda den nedstämde kamraten en tillfällig sysselsättning och någon förtjänst. Och det var huvudsakligen för att få sysselsättning som K. antog erbjudandet att bli skaffare för Nordiska Museet. Men han visade sig genast vara detta värv vuxen mer än man kunde ana. Detta berodde på flera omständigheter, t. ex. hans skarpa intelligens, hans mångsidiga begåvning, hans grundliga kännedom av hembygden, dess folk och seder, hans blick för det karaktäristiska, hans lätthet att umgås med folket, att kunna taga det på det rätta sättet och vinna dess förtroende, hans händighet, hans stora skicklighet i teckning, hans musikaliska läggning samt hans små behov och stora förmåga att i de avlägsna vildmarkerna kunna utstå strapasor.

I alla riktningar genomströvade K. under ett par års tid de värmländska finnbygderna, där han dels samlade etnografiska föremål, dels gjorde anteckningar om allt möjligt i dessa bygder från både forntid och nutid. I dessa på kommunikationer vanlottade trakter måste han vandra till fots över myrar och moras och ofta leta sig fram på en höft genom skogarna i ur och skur. Stundom var han därvid belastad med etnografiska föremål, såsom då han från Lekvattnet till Gräsmark under nära 2 mil bar åtskilligt lösöre i en stor näverkont, som enligt uppgift var från år 1768 och rymde $1\frac{1}{2}$ tunna.

Det väckte ju i hembygden ett visst uppseende, att en studerad karl som K., vilken man snarare väntat få se som präst uppträda i kyrkan, i stället vandrade omkring och samlade förbrukade, utslitna och odugliga allmogeföremål. Mången torde nog ha betraktat honom om icke just som en förlorad dock misslyckad student. Denna åsikt hos folket ändrades dock genom några artiklar om »Värmland i Nordiska Museet», som voro införda i ett par av provinsens tidningar och uppvisade betydelsen och värdet av K:s arbete. Efter den tiden blev detta mera uppskattat av ortsbefolkningen och visades honom större förståelse, tillmötesgående och respekt.

K. hade fullt motsvarat förtroendet, och dr Hazelius var synnerligen belåten med resultatet. Vid uppgörelsen dem emellan yppade sig emellertid någon meningsskiljaktighet.

För etnografisk forskning hade K. nu fått smak och fortsatte den, vaken för allt möjligt inom detta område. En dag kom han till Karlstad med huvudet fullt av i skogsbygden uppsnappade visor,

låtar och melodier. Tillsammans med musikdirektör C. V. Rendahl utgav han från trycket en del av dessa under namnet *Värmländska låtar*. Detta var egentligen blott en början, men någon fortsättning hann han aldrig med. — En kort tid hade han i uppdrag av Värmlands naturhistoriska och fornminnesförening att för dess räkning anskaffa värmlandsfinska etnografiska föremål, och på så sätt kom Värmlands museum i Karlstad i besittning av sin värdefulla samling av dylika. — Av grevinnan Anna Mörner, född Rundgren, erhöll han ett anslag av 1,000 kronor för att kunna fullfölja sitt arbete i finnbygden, och under den tiden fäste han närmare uppmärksamhet vid de åldriga finnbyggnader, som sedan fördes från Värmland till Skansen.

Omsider skulle de samlingar han skaffat Nordiska Museet ordnas och beskrivas. Då anmodades K. såsom fackman på detta område att för detta ändamål komma till Stockholm. Hans grundliga insikter och stora duglighet gjorde att han vid Nordiska Museet fick anställning, först såsom amanuens och slutligen som intendent för Skansens kulturhistoriska avdelning.

Keylands mångsidighet var högst ovanlig. Utom det han var starkt studiebegåvad hade han även en enastående musikalisk begåvning, men han erhöll aldrig någon musikalisk utbildning. Någon gång kom han att slå sig ned vid ett piano, och utan svårighet kom han lätt underfund med hur man skulle begagna ett sådant. Dragharmonika trakterade han skickligt, men var givetvis icke någon stor beundrare av detta slags speleverk. Sitt intresse för musik ådagalade han ännu mera genom att komponera musik. Då han var sysselsatt med redigeringen av sina Värmländska låtar, hade han även en tanke på att utgiva en samling av egna kompositioner under titeln »Eko ur Finnskogen», men därav blev ingenting, möjligen på grund av blygsamhet och självkritik.

Han besatt även stor händighet. Om t. ex. några finska kulturföremål voro defekta, så visste han icke blott hur det saknade sett ut, utan kunde även själv göra det som fattades. Hans fäder hade i sin avlägsna finnskog varit hänvisade till sig själva och därför fått öva sig i rådighet och tilltagsenhet, och sådant hade gått denne deras ättling i blodet, så att han aldrig blev strandsatt. — Dessutom syntes nästan allting ha varit honom medfött. Att inhämta kunskap eller utöva en verksamhet kostade honom föga möda. Att endast försöka var för honom nästan detsamma som att kunna och lyckas. Allt gav sig för honom så lätt.

Om man t. ex. för honom nämnde initialer, vilka som helst eller hur många som helst, så kunde kan, och till synes utan ringaste eftertanke eller beräkning, omedelbart hastigt sammanskriva dem med ett enda streck till ett vackert monogram, därvid han lika väl kunde börja med den sista eller mellersta bokstaven som med den första, och allt gick lika bra ihop ändå. Jag har i min ägo intressanta prov på denna hans egendomliga talang. Jag tror knappast han lärt sig detta, utan han syntes därvid helt enkelt följa en ögonblicklig ingivelse.

Han var även skicklig tecknare och har efterlämnat en värdefull kvarlåtenskap i den vägen. För tids vinnande övergick han under senare år till fotografien och var en både samvetsgrann och skicklig amatörfotograf.

Men han hade även lätt för att uttrycka sig i bunden form. Då han under sin konvalescens vistades någon tid i Övre Ullerud, hade han med dit ett häfte med en mängd egna dikter. Men dem överskattade han icke och visste ej, vart detta häfte tog vägen. Till sin mor, vid vilken han var varmt fäst, har han skrivit ett känsligt poem »Moder Stina», som är i min ägo. Gratulationer och tillfällighetsverser kostade honom liten möda. I jultidningen Värmländingarne för år 1896 finnas av honom tre dikter, alla med motiv från fädernebygden.

Men utom allt detta var han äkta humorist och en utmärkt gymnast, nära nog akrobat. Vid gymnastiken i skolan rent av flög han över hästen. Ehuru storväxt och gänglig, dansade han hallingen förträffligt och kunde vid dess slut kasta sig baklänges och sedan resa sig upp utan att taga för sig med händerna.

Men trots sin begåvning ville han aldrig spela överlägsen, utan var alltid anspråkslös och litet tillbakadragen. All humbug föraktade han grundligt, men vanligen tyst — i den riktningen yttrade han ingenting onödigt till andra. Han visste nog sitt värde och ställde sig till förfogande om så önskades, men trängde sig ej fram, utan höll sig helst i skymundan. Den svenska allmogemannens fria kynne fanns kvar i hela sin vidd hos allmogesonen, och om sin frihet och sitt oberoende visade han en fullt befogad och tillbörlig ömtålighet. Visade någon en alltför vårdslös närgångenhet emot den försynte och tystlåtna mannen, så förstod han konsten att på lämpligt sätt avspisa dylikt, så att manövern ej upprepades. Han var en *man* i ordets bästa bemärkelse, en självständig karaktär och en trofast vän.

Genom en tillfällighet kom K. att ägna sig åt musealt arbete, men knappast någon annan verksamhet hade för honom kunnat vara lämpligare. Ty här fick hans vakna intelligens och mångfrestande lynne ständig sysselsättning. Då han omsider även fick en tillfredsställande avlöning, så gladdde det honom, att han utan försäkelse kunde skaffa sig den litteratur han önskade, och han fick omsider ett stort bibliotek.

Sedan han fått anställning i Nordiska Museets tjänst, förbättrades hans hälsa, och han var oavbrutet verksam. Varje sommar drogs han till hembygden och tillbragte sin semester hos sina syskon i fädernebyn Bjurbäcken, som alltjämt var vildmarkssonens käraste tillhåll, även sedan hans moder Stina slutat sina dagar. Dit hade han även innevarande års sommar ställt sin färd som vanligt. Vid en fisketur där i den gamla välkända kära trakten överraskades han av hjärtförlamning och döden och fick sålunda den önskan uppfylld, som han i ett poem uttalat sålunda:

Jag älskar mitt hem, jag älskar dess frid,
jag älskar dess motgång och lycka.
Ej vinkar en plats så fager och blid,
som mig från dess fäste kan rycka.
Här växer mitt löfte, här brast det frö
till bildning, som Herren mig givit.
»Ja här vill jag leva, här vill jag dö»,
dess sol har till mognad mig drivit.

C. V. Bromander.